

סדר יום חדש לפירוק נשק גרעיני: בין חזון למציאות

אמילי לנדאו ונועם אופיר

בתחילת ינואר 2007 זכה החזון של פירוק נשק גרעיני גלובלי לתמיכה חשובה – ולמעשה לחיים חדשים – ממקור לא צפוי. ארבעה פקידי ממשל לשעבר, שניהנו בעמדות בכירות ורבות-השפעה בממשלים אמריקניים – ג'ורג' שולץ, ויליאם פרי, הנרי קיסינג'ר וסאם נאן, כתבו מאמר, שפורסם ב**וול סטריט ז'ורנל** בשם "עולם חופשי מנשק גרעיני".¹ המאמר – אשר מבקש להצית מחדש את החזון של חיסול נשק גרעיני בעולם, כמו שבא לידי ביטוי מפיהם של רונלד רייגן ומיכאל גורבצ'וב ב-1986 – זכה לבולטות כמעט מיידית, והמשיך להוות מוקד להתייחסות בשנה האחרונה בשיח הפוליטי בארצות הברית, וכן בדיון ברחבי העולם בנושא בקרת נשק ומניעת תפוצה. לפני כמה חודשים זכה הרעיון לחיזוק נוסף – ארבעת הכותבים הציגו את משנתם במאמר שני מפרי עטם, בשם "לקראת עולם חופשי מנשק גרעיני".²

במאמר זה נציג את המקורות ואת ההיגיון של ביטויי התמיכה החדשים בפירוק נשק גרעיני וכן את השפעתם על החשיבה בעולם באשר לתפקידו של נשק גרעיני בתפיסות ביטחון של מדינות. עוד יידון הקשר האפשרי של החזון הזה להחלטות שהתקבלו לאחרונה בארצות הברית, בבריטניה ובצרפת בדבר צמצומים חד-צדדיים במאגרי הנשק הגרעיני שלהן. כן תובהר המורכבות המאפיינת את המסר של "פירוק הנשק", אשר מקשה עליו לשמש בימה נוחה לקידום המטרה המוצהרת, קרי: הרחקת התפוצה הגרעינית מאותה נקודת שיא או נקודת אל חזור (Tipping Point), שממנה לא יהיה אפשר לעצור את המשך הפצתו של נשק גרעיני ברחבי העולם.

היגיון בבסיס הקריאה החדשה לפירוק נשק גלובלי הוא הצורך לשכנע מדינות השואפות להשיג או לפתח נשק גרעיני (כמו איראן) שהמדינות הגרעיניות מקיימות את מחויבותן (לפי תנאי האמנה לאי-הפצת נשק גרעיני – ה-NPT) להתפרק מנשק גרעיני, ובכך לשלול את הטענה בדבר קיום "סטנדרט כפול" בתחום הגרעיני. עם זאת,

הצמצומים הגרעיניים אשר כמה מהמדינות הגרעיניות הצהירו עליהם מלווים בהכרזות המבהירות את מחויבותן המתמשכת להרתעה גרעינית אמינה, אגב הדגשת העובדה כי נשק גרעיני נחשב עדיין למועיל נוכח איומים משמעותיים – מסר הסותר לכאורה את הרעיון המרכזי של פירוק נשק.

אמילי לנדאו חוקרת בכירה במכון למחקרי ביטחון לאומי; נועם אופיר חוקר במכון למחקרי ביטחון לאומי

סדר היום החדש של פירוק נשק

פירוק נשק גרעיני אינו רעיון חדש – הוא קבוע בסעיף VI של ה-NPT, בהתחייבותן של המדינות בעלות נשק גרעיני השותפות לאמנה להתקדם לקראת יעד זה.³ רעיון זה חוזק במשך השנים ביזמות שונות לבקרת נשק, זכה לעתים לקידום בידי מנהיגי מדינות, ואף נכלל בהצהרותיהן של קבוצות שונות של מדינות ושל ארגונים לא ממשלתיים (NGO) הדוגלים ביעד של חיסול נשק גרעיני בעולם. אולם אף שמאמצים אלה השפיעו על המעצמות הגרעיניות לנקוט צעדים לקראת צמצום מאגרי הנשק שלהן, פירוק נשק כולל נותר בבחינת יעד רחוק. יתרה מזאת, בשנות המלחמה הקרה, סדר היום הקלאסי של "בקרת נשק" (Arms Control) – אשר העדיף את היעד של ייצוב יחסי ההרתעה בין מעצמות-העל, על פני "פירוק נשק" (Disarmament), לפחות בשלב הביניים – היה כלי מרכזי במאמצים לצמצם את הסכנות הכרוכות בהימצאות נשק גרעיני בידי המעצמות.

הקריאה לפירוק נשק טוטאלי (Disarmament בצורתו "הטהורה") באה לרוב מכיוונו של מי שראו בנשק הגרעיני נשק מסוכן במהותו, ראוי לגינוי, ואף לא מוסרי בשל הפוטנציאל העצום שלו להביא להשמדת המונים. לפי השקפה זו, לנשק גרעיני אין כל ערך ביטחוני חיובי – נהפוך הוא, נשק זה נחשב פוגע בביטחונם של בני אדם באשר הם, ללא קשר לאיום הניצב לפניהם.

הקריאות החדשות לפירוק נשק הן מסוג אחר. הן מתמקדות פחות באופי הנשק עצמו ויותר באופיים של האיומים הניצבים בפני המדינות. במילותיהם של ארבעת התומכים החדשים באג'נדה של פירוק נשק אפשר להבחין בהדים מהחשיבה המסורתית בתחום הגרעיני – זו המכירה בערך הביטחוני/הרתעתי של נשק גרעיני. מה שהשתנה מנקודת מבטם איננה יכולתו של הנשק הגרעיני להרתיע אויבים, אלא סביבת האיומים.

שתי התפתחויות בולטות מספקות את הרקע ואת המניע לתחייתו והגדרתו מחדש של נושא פירוק

הנשק בשנה האחרונה. הראשונה נוגעת להשלכות סיום המלחמה הקרה ולקץ האיבה הקיצונית שאפיינה את יחסי שתי המעצמות הגרעיניות. הטענה המושמעת בעניין זה היא שבשל צמצום משמעותי בתפיסות האיום במסגרת היחסים הנוכחיים בין ארצות הברית לרוסיה חל שינוי בתפקידו של הנשק הגרעיני, ושני הצדדים יכולים להרשות לעצמם לצמצם באופן דרמטי את מאגרי הנשק שלהם. סאם נאן, אחד מכותבי המאמר **בוול סטריט ז'ורנל**, אמר בריאיון, בתשובה לשאלה מה הוביל אותו למסקנה כי על העולם להיות משוחרר מנשק גרעיני: "אני מאמין כי האיום השתנה באופן מהותי".⁴

טענה זאת קיימת כבר כמעט שני עשורים, ואין בה כשלעצמה הסבר לדחיפות החדשה שהוענקה לאחרונה לסדר היום של פירוק נשק. ההתפתחות השנייה, החדשה הרבה יותר, מתומצתת במשפטי הפתיחה במאמר הפרשנות **בוול סטריט ז'ורנל** משנת 2008: "התפוצה המואצת של נשק גרעיני, ידע גרעיני וחומרים גרעיניים מביאים אותנו אל 'נקודת אל-חזור גרעינית'. אנו ניצבים מול אפשרות מציאותית מאוד כי הנשק הקטלני ביותר שהומצא אי-פעם עלול ליפול לידיים מסוכנות".⁵ זהו לב העניין: במילים אחרות, לא זו בלבד שהמעצמות הגרעיניות יכולות להרשות לעצמן לצמצם מאוד את מאגרי הנשק שלהן בשל השינוי בתפיסות האיום ביחסים ביניהן, אלא שהן חייבות לעשות כן כדי למנוע סכנה גדולה הרבה יותר המתפתחת לאחרונה. ואכן, משני המאמרים **בוול סטריט ז'ורנל** עולה כי נדרשת מחויבות גדולה יותר מצדן של המדינות הגרעיניות כלפי היעד של פירוק נשק כדי לחזק את המאמצים לעצור את צפון קוריאה ואת איראן מלהפוך למדינות גרעיניות. הסכנה הנשקפת ממדינות הנחושות להשיג נשק גרעיני כדוגמת איראן וצפון קוריאה, והפחד שמא ימצאו כלי נשק אלה את דרכם לארגוני טרור, הם שעוררו את הדחיפות החדשה לגרום למדינות הגרעיניות להתייחס להתחייבויותיהן לפירוק נשק ביתר רצינות.

טבלה 1: מצבת הכוחות הגרעיניים של מדינות הגרעין לפי ה-NPT, יוני 2007

מדינה	סוג ראשי הנפץ		כלל ראשי נפץ	
	אסטרטגי	טקטי	מבצעי (סך הכול) אסטרטגי + טקטי	מאגר כולל (סך הכול מבצעי + עתודה / לא פעיל)
רוסיה	3,113	2,079	5,192	14,000
ארצות הברית	3,575	500	4,075	5,400 (לא כולל 5,150 ראשי נפץ שהוצאו מהמאגר ב-2007 לצורך פירוק עתידי)
צרפת	קטן מ-300	לא ידוע	קטן מ-300	קטן מ-300
סין	גדול מ-145	?	גדול מ-145	200 ~
בריטניה	קטן מ-160	לא ידוע	קטן מ-160	קטן מ-200

פירוק נשק: נקיטת צעדים מעשיים

בד בבד עם קריאות מצד גורמים לא רשמיים לפירוק נשק, אנו עדים לתנועה חדשה בקרב המדינות הגרעיניות כדי לצמצם את מאגרי הנשק הגרעיני שלהן (ראו טבלה 1). בשנים האחרונות, ובעיקר בחודשים האחרונים, הכריזו מדינות המערב הגרעיניות – ארצות הברית, בריטניה וצרפת – בפומבי על כוונותיהן לצמצם חד-צדדית את מאגרי הנשק הגרעיני שלהן.

ממשל בוש הנוכחי התחייב לצמצם עד סוף שנת 2012 את מספר ראשי הנפץ האסטרטגיים המבצעיים שלה ל-1,700 עד 2,200. צמצום זה הוא תוצאה של אמנת SORT (Strategic Offensive Reductions Treaty) או "אמנת מוסקווה", אשר סוכמה בדיונים דו-צדדיים עם רוסיה בשנת 2002. מלבד זאת, המשיכה ארצות הברית לצמצם חד-צדדית את מאגר הנשק הגרעיני שלה; קיצוצים חד-צדדיים אלה כללו לא רק את הנשק המבצעי כמתחייב בהסכם SORT, אלא גם עוד אלפי ראשי נפץ אשר סווגו כ"עתודה" או "מאגר לא פעיל".

בדצמבר 2007, הכריז ממשל בוש על צמצום המאגר הגרעיני בשיעור של "50 אחוזים בקירוב". בעקבות החלטה זו ייעד משרד ההגנה 5,150 ראשי נפץ הנמצאים בסטטוס לא מבצעי, לפירוק עתידי. לפי התכנית המקורית, היה אמור צמצום זה להיות

מושג רק בשנת 2012.⁷ בעקבות צמצום זה המאגר הגרעיני של ארצות הברית כולל, נכון לינואר 2008, כ-5,400 ראשי נפץ, מהם 4,075 בסטטוס מבצעי. עם זאת, הכריז הממשל על כוונתו להפחית עוד את המאגר בשיעור של 15 אחוזים נוספים. על פי תכנית זו, עד 2012 יכלול המאגר כ-4,500 ראשי נפץ, פחות ממחציתם בסטטוס מבצעי.⁸

הצמצום במספרם של ראשי הנפץ המבצעיים אינו ייחודי לארצות הברית. נכון הוא שבדצמבר 2006 – לאחר דיון ציבורי ערני, אשר במסגרתו היו מי שטענו כי בריטניה צריכה להיות המדינה הראשונה בעלת נשק גרעיני החברה ב-NPT אשר תכריז על פירוק נשק מלא – הכריז הממשל של בלייר על החלטתו לשמר יכולת הרתעה גרעינית גם לאחר שנת 2020. ממשלת בריטניה אף החליטה לרכוש צוללות חדשות נושאות טילים בליסטיים בין השנים 2012 ל-2027 כדי להחליף את הצוללות הקיימות. עם זאת, החלטה זו לוותה בהחלטה אחרת בדבר צמצום מאגר הנשק הגרעיני של בריטניה בעשרים אחוזים. הפחתה זו משלימה את הסך הכולל של צמצום המאגר הגרעיני של בריטניה מאז 1997 בחמישים אחוזים. מרגרט בקט, שרת החוץ אז, טענה כי לבריטניה נותר עתה המאגר הקטן ביותר בקרב חמש המעצמות הגרעיניות המוכרות וכי הוא מהווה אחוז אחד בלבד מכלל מאגר הנשק הגרעיני העולמי.⁹

גורמים רשמיים בארצות הברית טענו לאחרונה כי מאגר הנשק הגרעיני של סין גדל ב-25 אחוזים משנת 2006, והגיע לרמה של כ-180 כלי נשק (אף שמספר זה יכול להצביע על גידול במספר אמצעי השילוח, אך לא במספר הממשי של ראשי נפץ מבצעיים).¹⁴ אם אומדן זה נכון, הרי שמשנת 2008 המאגר הבריטי הוא הקטן ביותר מבין מאגריהן של המדינות בעלות הנשק הגרעיני.

נשק גרעיני: האם הוא טוב או רע לביטחון?

אף שהצמצומים במאגרי הנשק של המדינות הגרעיניות רחוקים עדיין מהתחייבויותיהן בכפוף לסעיף VI ב-NPT, הם בכל זאת מהווים צעד חשוב לקראת פירוק נשק. אחת הטענות העולות בדיון בפעילות הגרעינית של איראן וצפון קוריאה היא כי ה"סטנדרט הכפול" המובנה ב-NPT – המשמר את מעמדן הגרעיני של חמש המדינות הגרעיניות (ובכך יוצר שני מעמדות של מדינות) – מחליש את היכולת לדרוש ממדינות הנחושות לפתח נשק גרעיני לחדול מפעילות זאת. כלומר, הטענה היא שכאשר המדינות הגרעיניות אינן מקיימות את התחייבויותיהן על פי האמנה להתפרק מנשק, קשה עוד יותר לטפל ביעילות במגמות ההפצה של נשק גרעיני בקרב מדינות אחרות, דהיינו באמצעות פעולה נחושה ומתואמת. בנאום ביוני 2007 הדגישה מרגרט בקט, שרת החוץ של בריטניה אז, את הקשר בין הקריאה לפירוק נשק גרעיני גלובלי לבין המאמצים להתעמת עם מדינות כדוגמת צפון קוריאה ואיראן. לאחר אימוץ הקריאה לעולם חופשי מנשק גרעיני, ציינה בקט כי המקרים של איראן וצפון קוריאה יוצרים את הדחיפות לדון בפירוק נשק ובמניעת תפוצה: "איני מאמינה ולו לשנייה אחת כי לצמצומים נוספים בנשק הגרעיני שלנו תהיה השפעה מעשית על [השאיפות לגרעין של איראן או צפון קוריאה]. ההיגיון של לעשות יותר [נעוץ בטיעון מסוג אחר]: מכיוון שרוב המדינות המתונות [...] רוצות שנעשה

תכניתה של בריטניה הייתה לקצץ במאגר ראשי הנפץ המבצעיים מ-200 "לפחות מ-160". יעד זה הושג עד נובמבר 2007.¹⁰

במארס 2008 הלכה צרפת בעקבות ארצות הברית ובריטניה, והכריזה על הפחתת מאגר הנשק הגרעיני שלה, אם כי הפחתה מתונה יותר. הנשיא ניקולא סרקוזי הודיע כי צרפת תצמצם בשליש את מספר ראשי הנפץ שלה המשוגרים מן האוויר. על פי כמה אומדנים, יש עתה לצרפת כשישים ראשי נפץ משוגרים מן האוויר, ולפיכך יתבטא למעשה הצמצום בעשרים ראשי נפץ בערך. צמצום זה יותיר בידי צרפת פחות מ-300 ראשי נפץ מבצעיים, שהם כמחצית המספר שהיה לה בשיאה של המלחמה הקרה.¹¹ שתי המדינות הנוספות המוכרות כמדינות גרעיניות לפי ה-NPT עדיין לא התחייבו לצמצומים חד-צדדיים דומים של מאגרי הנשק הגרעיני שלהן. לרוסיה יש עתה כ-5,200 ראשי נפץ מבצעיים ועוד כ-8,800 ראשי נפץ המוגדרים "עתודה" או נמצאים בהמתנה לפירוק. בכך היא נחשבת בעלת מאגר הנשק הגרעיני הגדול ביותר בעולם. עד שנת 2012 רוסיה מחויבת להגיע לרמות המותרות של ראשי נפץ גרעיניים לפי אמנת SORT, אולם כל עוד היא מרגישה כי כוחותיה הקונבנציונליים חלשים יחסית היא תמשיך לשים דגש על חשיבותה של ההרתעה הגרעינית שלה נגד איומים גרעיניים וקונבנציונליים גם יחד.¹² לכן קיים ספק רב אם תפעל לצמצומים נוספים – בייחוד חד-צדדיים – במצבת הכוחות הגרעיניים שלה.

המקרה של סין שונה. סין נאמנה לעיקרון של "אי-שימוש ראשון" (No First Use) בנשק גרעיני, ועד לאחרונה גם ל"הרתעה מינימלית" בנוגע למאגר הגרעיני שלה. סין אף הרחיקה לכת בכך שטענה פומבית ב-2004 כי המאגר הגרעיני שלה הוא הקטן ביותר מבין חמש המדינות בעלות נשק גרעיני החברות ב-NPT.¹³ מאגר נשק זה נחשב בעיני סין למינימום ההכרחי לצורך הרתעה אמינה, ובשל כך קרוב לוודאי שלא נשקל צמצום שלו. לאמתו של דבר,

כאשר המדינות הגרעיניות אינן מקיימות את התחייבויותיהן על פי האמנה – להתפרק מנשק, קשה עוד יותר לטפל ביעילות במגמות ההפצה של נשק גרעיני בקרב מדינות אחרות

יותר. ואם אין אנו עושים זאת, אנו מסתכנים בסיוע לאיראן ולצפון קוריאה במאמצייהן לערפל את המצב, ולהפנות את חוסר הפשרנות שלהן בתחום הגרעיני בחזרה אלינו. הן יכולות לערער את טיעונינו בזכות פעולה בין-לאומית חזקה לתמיכה ב-NPT, על ידי תיאורנו כעושים מעט מדי ומאוחר מדי כדי למלא את התחייבויותינו שלנו".¹⁵

אולם הגורם העיקרי המונע התקדמות מהירה יותר לקראת פירוק נשק הוא האמונה האיתנה בקרב המדינות הגרעיניות כי נשק גרעיני ממשיך למלא תפקיד חשוב בביטחון הלאומי הכולל שלהן. תפיסה זו עדיין לא התערערה בחשיבה שלהן, ועל כן כאשר דנים בצמצומים, הם מנוסחים תמיד ברוח זו: "בשל הפחתת האיום שבפנינו אנו עומדים, אנו יכולים להרשות לעצמנו לצמצם את מאגרי הנשק שלנו". הרעיון – אותו מקדמים ארגונים לא ממשלתיים (NGO) התומכים בפירוק נשק, וכמה מדינות לא גרעיניות – כי נשק גרעיני כשלעצמו ראוי לגינוי ובכל מקרה הוא מערער ולא מחזק את הביטחון הלאומי, לא לחלף עדיין לחשיבה הביטחונית של אף אחת מהמדינות הגרעיניות.

ההחלטות החד-צדדיות של ארצות הברית, בריטניה וצרפת בדבר הוצאה משירות ופירוק של מספר גדול של ראשי נפץ היו בעיקרן מסיבות מבצעיות. הוצאתם של ראשי נפץ ישנים משירות, ובכמה מהמקרים גם של אמצעי השילוח הנלווים, אפשרה למקד את המשאבים הקיימים בראשי נפץ ובאמצעי שילוח מודרניים, אמינים ויעילים יותר, הנחשבים עמוד השדרה של מאגרי הנשק הגרעיניים של מדינות אלה. זאת, מבלי להשפיע באופן משמעותי על יכולת ההרתעה הגרעינית הכוללת שלהן. כך לדוגמה החליטה צרפת לפני כמה שנים לבסס את מרבית כוח ההרתעה הגרעיני שלה על צוללות שהן בעלות כושר שרידות גבוה. לכן תפקידו של המערך הגרעיני האווירי של המדינה הצטמצם וניתן היה לעשות בו קיצוץ משמעותי.

במקרה של ארצות הברית, הצמצומים הגדולים במלאי הנשק הגרעיני אינם משפיעים על הדוקטרינה הגרעינית הנוכחית שלה. ארצות הברית ממשיכה לשמור על הזכות להיות ראשונה להשתמש בנשק גרעיני, לרבות נגד אויבים לא גרעיניים. בנוסף, ממשל בוש ממשיך לדון באפשרות חידוש הייצור של דור חדש של נשק גרעיני כחלק מתכנית ה-RRW (Reliable Replacement Warhead), האמורה להחליף ראשי נפץ מיושנים המצויים כיום בארסנל.¹⁶ ממשלת בלייר – בנמקה את הצורך בצוללות נושאות טילים בליסטיים חדשות – טענה כי למרות השינוי במצב מאז המלחמה הקרה, עדיין בריטניה

זקוקה לכוח הרתעה גרעיני עצמאי. "מספר המדינות המצוידות בנשק גרעיני ממשיך לעלות", הכריז דס בראון, שר ההגנה הבריטי. "אין אנו יכולים להוציא מכלל אפשרות כי בנקודה מסוימת בחמישים השנים הבאות עלולה בריטניה לעמוד לנוכח איום גרעיני חדש. להחליט עכשיו לצמצם את כוח ההרתעה שלנו יהיה בבחינת הימור עצום על ביטחונה העתידי של בריטניה. הימור שאינני מוכן לקחת".¹⁷ מסר דומה מהדהד לאחרונה בצרפת. הנשיא סרקוזי – בהודיעו על תכניתה של צרפת לצמצומים בנשק הגרעיני – הסביר את הצורך לשמור על מאגר

אשר הופך את הצמצומים האלה לצו השעה. אולם אין עוררין – בייחוד בדרג הרשמי במדינות הגרעיניות – באשר להמשך הצורך בנשק גרעיני למטרות הרתעה, בשעה שהן ניצבות מול איומים מוחשיים. לפיכך מאגר נשק גרעיני אמין עודנו נחשב הכרחי בכל המדינות הגרעיניות – בראש ובראשונה נגד אותן מדינות שעלולות בסופו של דבר להפוך למדינות גרעיניות חדשות, וכן נגד טרוריסטים העלולים לשים את ידיהם על פצצה גרעינית.

דבר זה יוצר משוואה מורכבת ובעייתית, ואולי אף כזו שאין לה פתרון: על המדינות הגרעיניות להרגיע את אלה השואפות לנשק גרעיני בכך שגם הן עצמן מתפרקות מנשקן, אך באותה נשימה הן מדגישות את הצורך שלהן להמשיך להחזיק בהרתעה גרעינית אמינה נגד אותן מדינות עצמן.

עד אשר לא יהיה עוד צורך נראה לעין בהרתעה גרעינית, יהיה קשה לקדם את היעד של איסור מוחלט של נשק גרעיני. יתרה מזאת, בניגוד לטענות של התומכים החדשים בפירוק נשק, אין זה ברור כלל כי זוהי אסטרטגיה יעילה לטיפול במדינות כמו איראן וצפון קוריאה. יש להתעמת עם מדינות אלה בהתייחס לסכנות האמיתיות מאוד שהן מציגות ליציבות ולשלום האזורי והעולמי.

אף על פי כן, קידום וחיזוק החזון של עולם חופשי מנשק גרעיני הוא יעד ראוי. לכל הפחות הוא מחזק את הטאבו נגד שימוש בנשק גרעיני, ועל אף הפרדוקס שנוצר, הוא עשוי לסייע בשיכוך הדאגה כי הסטנדרט הכפול בתחום הגרעין מחליש את ה"קייס" של הקהילה הבין-לאומית בהתמודדות עם מדינות הנחושות להשיג נשק גרעיני.²¹ כמו שסאם נאן אומר: "אני מתאר את ההתקדמות אל עבר עולם נטול נשק גרעיני כטיפוס על הר, אשר פסגתו היא עולם ללא נשק גרעיני. ייתכן שלא נגיע לשם בימי חיי, אולם עלינו לשים פעמינו במעלה ההר ולא במורדו. עלינו לטפס במעלה ההר יחדיו. זה לא יהיה צעד חד-צדדי. זה חייב להיות טיפוס משותף במעלה ההר בתקווה להגיע אל מישור כדי שילדינו ונכדינו

נשק מוגבל: "שמירת היכולת הדרושה להרתעה ברמה הגבוהה ביותר היא יעד בסיסי למען ביטחוננו. כל מי שמאיימים לתקוף את האינטרסים החיוניים שלנו יחשפו את עצמם למכת נגד חמורה מצד צרפת".¹⁸ נשיא צרפת הרחיק לכת עוד יותר כאשר קשר ישירות את הצורך בהרתעה גרעינית מתמשכת באיום ממדינות כדוגמת איראן: "היום כל אחד חייב להיות מודע לכך שגם טילים גרעיניים של מדינות הנמצאות במרחק רב מאיתנו עלולים להגיע לאירופה בתוך פחות מחצי שעה. אני חושב בייחוד על איראן. איראן מגדילה את טווח הטילים שלה בשעה שחשדות חמורים אופפים את תכנית הגרעין שלה. ביטחונה של אירופה מוטל על כך המאזניים".¹⁹

הקושי לשכנע את המדינות הגרעיניות בצורך לסמוך פחות על נשק גרעיני לביטחונן ולעשות מאמצים משמעותיים יותר לפירוק נשק, מובע בריאיון עם סאם נאן. "אנשים אינם יודעים כי מדינות בעלות נשק גרעיני מתקשות לחשוב על ביטחון לאומי ללא נשק גרעיני. נשק זה נעשה כה רלוונטי", אמר נאן. "אני סבור כי למעצמות הגרעיניות יש סיבות שונות [להחזיק בנשק גרעיני], אולם הכול נובע מתלות פסיכולוגית בנשק גרעיני. אף שסביבת האיום משתנה, הפסיכולוגיה של נשק גרעיני במעצמות הגרעיניות לא השתנתה ברוב המקרים".²⁰

סיכום

אף שהעיסוק בפירוק נשק עולמי זוכה לתנופה, מבט מקרוב בהיגיון שמאחורי מגמה זו – הן מצד גורמים לא רשמיים והן בדרג הרשמי – חושף כי הדברים הם ברוח של "בקרת נשק" יותר מ"פירוק נשק" קלאסי. זאת מאחר שהתומכים החדשים בפירוק נשק ממוקדים באיומים ובטיב היחסים בין מדינות, ולא בכלי הנשק כשלעצמם. הם מצדיקים את טענתם למען פעולה נחושה יותר בהערכות איום משתנות, המאפשרות למדינות להסתכן בצמצומים. מלבד זאת, הם מתמקדים באיום הגובר מהכיוון של מדינות כדוגמת איראן וצפון קוריאה,

בניגוד לטענות של התומכים החדשים בפירוק נשק, אין זה ברור כלל כי זוהי אסטרטגיה יעילה לטיפול במדינות כמו איראן וצפון קוריאה

- 10 "UK Nukes hit new low", ><http://totalwonkerr.com/1575/uk-nukes-hit-new-low><, 26 February 2008.
- 11 "French Nuclear Reductions", ><http://www.armscontrolwonk.com/1828/french-nuclear-reductions><, 21 March 2008.
- 12 Norris and Kristensen, "Russian Nuclear Forces, 2008", p. 54.
- 13 "Fact Sheet: China: Nuclear Disarmament and Reduction", Ministry of Foreign Affairs of the PRC, ><http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzjg/jks/cjjk/2622/t93539.htm><, 27 April 2004.
- 14 Hans M. Kristensen, "Chinese Nuclear Arsenal increased by 25 percent since 2006, Pentagon Report indicates", FAS Strategic Security Blog, <http://www.fas.org/blog/ssp/2008/03/chinese_nuclear_arsenal_increa.php>, 8 April 2008.
- 15 "A World Free of Nuclear Weapons? Speech by the Foreign Secretary Margaret Beckett", <<http://www.britischebotschaft.de/en/news/items/070625.htm>>, 25 June 2007.
- 16 נועם אופיר, "גרעין הוויכוח: דוקטרינת השימוש בנשק גרעיני של ארצות הברית", עדכן אסטרטגי, 10, מס' 4 (פברואר 2008).
- 17 "Maintaining the UK's Nuclear Deterrent", Foreign and Commonwealth Office, <http://www.fco.gov.uk/resources/en/press-release/2007/03/fco_hp_npr_041206_tridentbeckett>, 9 March 2007.
- 18 "Sarkozy announces French Nuclear cuts, warns Iran", <http://www.nti.org/d_newswire/issues/2008_3_21.html#26A49F5F>, 21 March 2008.
- 19 שם.
- 20 Kimball and Promper, "A World Free of Nuclear Weapons: An interview with Nuclear Threat Initiative co-chairman Sam Nunn", *Arms Control Today*, March 2008.
- 21 הצעדים שנקטו ארצות הברית, בריטניה וצרפת מתקבלים בברכה, ואילו רוסיה וסין מפגרות מאחור בנוגע לתנופה חדשה זו. מעניין כי אף שזהו המצב, שלוש המדינות הראשונות נתונות לביקורת על שאינן מקיימות הלכה למעשה את התחייבויותיהן לפירוק נשק, לעתים קרובות יותר משתי המדינות האחרונות.
- 22 שם.
- יוכלו לפחות להוציא את משקפותיהם ולראות את פסגת ההר".²²
- ## הערות
- 1 המאמר, "A World Free of Nuclear Weapons", פורסם ב-4 בינואר 2007. לאחרונה כתב פרשן בעניין ההשפעה של המאמר: "קהילת קובעי המדיניות בווישינגטון נדהמה מן המאמר הראשון. התנועה לפירוק נשק גרעיני, אשר נחשבה בעבר לתחום פעולתו היחיד של 'השמאל הרדיקלי', נולדה מחדש".
- 2 Brian Finlay, "The Limits of Zero: How the Rush to Abolition May Not Make us More Secure", Henry L. Stimson Center, 22 January 2008.
- 3 George P. Shultz, William J. Perry, Henry A. Kissinger and Sam Nunn, "Toward a Nuclear-Free World", *Wall Street Journal*, 15 January 2008.
- 4 "כל אחד מן הצדדים מקבל על עצמו להמשיך מתוך כוונה טובה במשא ומתן על צעדים יעילים הקשורים להפסקה בהקדם של מירוץ החימוש הגרעיני ולפירוק נשק גרעיני, ולאמנה לפירוק נשק כולל ומוחלט בכפוף לפיקוח בין-לאומי קפדני ויעיל".
- 5 Daryl G. Kimball and Miles A. Promper, "A World Free of Nuclear Weapons: An interview with Nuclear Threat Initiative co-chairman Sam Nunn", *Arms Control Today*, March 2008.
- 6 "Toward a Nuclear-Free World" *Wall Street Journal*, 15 January 2008.
- 7 הטבלה מתבססת על הנתונים המובאים ב:
- 8 Hans M. Kristensen, "Status of World Nuclear Forces", < <http://www.nukestrat.com/nukestatus.htm> >, 3 January 2008; Robert S. Norris and Hans M. Kristensen, "Russian Nuclear Forces, 2008", *Bulletin of the Atomic Scientists*, May-June 2008, pp. 54-55; Robert S. Norris and Hans M. Kristensen, "US Nuclear Forces, 2008", *Bulletin of the Atomic Scientists*, March-April 2008, pp. 50-52.
- 9 Norris and Kristensen, "US Nuclear Forces, 2008", p. 50.
- 10 שם.
- 11 "Maintaining the UK's Nuclear Deterrent", Foreign and Commonwealth Office, >http://www.fco.gov.uk/resources/en/press-release/2007/03/fco_hp_npr_041206_tridentbeckett<, 9 March 2007.